

Kjærlighedens Tvang

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson

Dato

10 november 1889

Sted

Kristiania

- 1 Naar jeg hørte den Historie, Doktor Nissen nu fortalte om Manden, som sidder her, saa samler sig for mig i den Historie, hvad det er, vi har vundet ved denne Strejk. Jeg tror ikke om nogen af Direktionerne eller nogen af Fabrikerne, at de er saa haarde Folk, at de vil, at der skal arbejdes paa de Vilkaar - de har ikke
- 5 egentlig sat sig ind i det. Men ved at fortælle det paa den Maade er det, som vi fik tage dem hen til hans Sygeseng, til hans Operationsbord. Og saa ser de det, og saa blir de rædde selv. Det er det, at vi allesammen skal bli, vi skal bli rædde selv for, paa hvilke Vilkaar det egentlig er, vi lever. Thi det er ikke skjult for nogen, at medens vi har det godt og lever i udluftede Rum og under sunde Vilkaar, saa er
- 10 der nogen, som lider for, at vi skal leve paa den Maaden.

- Hvordan er det, at det staar nu? Det tror jeg, jeg kan sige paa en Prik. Det staar saadan, at en hel Del af os, mest Smaafolk, nu i nogle Uger har betalt Arbejderne for Ludwigsen, Schelderup, Heitmann og endel af de rigeste Folk her i Byen.
- 15 (Bifald.)

- Hvorfor har vi maattet gjøre det? Jo, fordi disse Storkarene har fra før af fordyret Direktionen, fordyret Administrationen. Og naar de gjør Oprør mod det, saa siger de: vi lar os ikke tvinge, det er det sidste Ord. Jeg har spurt mig for
- 20 hos Folk, som kjender det nøje. De siger, at slaar de af paa Direktionen og Administrationen det, som er for meget, saa har Arbejderne det, som de beder om. Og dersom nogen tviler paa det, saa har vi Fabriker staaende, som viser det. Jeg nævnte før Rødfos Fabrik ved Gjøvik: den ikke alene betaler det, som disse Folk nu har nægtet at betale, men den gir Arbejderne frit Hus til. Og hvad der er
- 25 at lægge Mærke til - da der er skumlet i den Sag - det, som kan være billige Arbejdsvilkaar eller Driftsvilkaar for dem deroppe, det gaar op igjen i den dyrere Forsendelse, som de har af Varerne helt ned til Kristiania Havn - de arbejder ikke under billigere Vilkaar, end de arbejder under her. Der er det altsaa realiseret. Og nu hører jeg, at der er en anden Fabrik ikke langt herfra, som ogsaa

har realiseret det, som ogsaa betaler sine Arbejdere det, som vi har bedet disse være saa artige at betale. Altsaa: der er ikke saa dyr Direktion, saa dyr Administration, men de har sine Arbejdere bedre betalt.

- 35 Morgenbladet, som ikke har spillet en hæderlig Rolle i denne Sag, har, strax jeg nævnte Rødfos, forsøgt at skumle den Fabrik ned. Det har sagt, at det, som den lagde ud i højere Løn, det tog den ind igjen derved, at den tvang Arbejderne til at tage sine Varer hos den. Nu kjender jeg tilfældigvis den Mand, som styrer den Fabrik - det er en af mine gamle Venner - og det vil jeg dog sige, at hvis
- 40 Redaktøren af Morgenbladet bare var Halvparten saa hæderlig en Kar, saa stod det Blad højere over hele Landet. (Stormende Bifald.) Der sendtes jo ogsaa øjeblikkelig ind en Protest, og det var da, som jeg kunde tænke mig paa Forhaand: der er ikke en eneste en, som er pligtig til at ta sine Varer der, og dersom de tar Varerne der, saa tar de dem jo fra det billigste Sted, hvor de kan
- 45 faa dem - jeg vidste det paa Forhaand, at saa var det, og saa er det. Nej, de Herrer, som er mod os her, har ikke Ret - der gaar Fabriker og beviser hver evige Dag: I har Uret - det er Sagen!

- Tvinges! siger de; vi vil ikke tvinges. Jeg har talt lidt om det før, idag skal jeg
- 50 indskrænke mig til at sige: det er galt at tvinges til det, som er galt, men Herregud, er det galt at tvinges til det, som er ret ogsaa da? (Munterhed.) Har vi ikke allesammen rigtig været glade bagefter, naar det har hændt? Er ikke hver eneste af os i det Tilfælde, at han har gjort andre Uret og ikke villet tilstaa det? Og saa er der nogen i vor Nærhed, som tvinger os, der er nogen, som slaar sig
- 55 sammen med Forholdene og siger: Du har Uret. Der er f. Ex. en tapper Hustru, eller der er andre tapre Slægtninger og gode Venner, som siger det, og saa tvinger de os ind i vor Samvittighed, og saa er vi glade bagefter! Akkurat ligesom naar nogen gjør os Uret og vi ikke vil tilgive; saa kommer nogen med Tvang, med Kjærlighedens Tvang.

- 60 Jeg synes, det er saa rart, at nu har vi gaaet her i Uger og saa er der ingen af disse Mænd, som kan lægge Armen om deres Hals og tvinge dem til at gjøre det, som Ret er. Det er det, jeg vil i denne Sag; denne Strejk og Strejkerne efter denne og alle senere Strejker, de skal tvinge dem til at gjøre det rette. Det er saaledes, jeg
- 65 mener; jeg tror, at dette med Strejker er en ren Velsignelse. De er istedetfor det, som er haardt, istedetfor Revolution - de er en ren Velsignelse, tror jeg. Arbejderne samler sig, og saa siger de: gjør det, som Ret er mod os - det er det, de siger. Og saa rører de Hjertelaget i os, saa vækkes vi, saa iler vi til og siger: Det er

70 sandt, I har Ret; gjør det, som er Ret mod dem!

Jeg nævnte disse Navne, Ludwigsen, Schelderup og Heitmann, fordi jeg har hørt, at disse er de trodsigste. Det er kanske bare et Tilfælde, at disse samme Mænd er Udlændinger, som er blit rige ved norske Arbejdere og norske
75 Forretninger - det er kanske bare et Tilfælde; men jeg vil dog ha sagt, uden nogen Forkjætring, at de skulde være varsomme, og at de skulde være taknemmelige: thi det kan saa let gaa ud over andre Udlændinger, som ogsaa har tjent sig en Formue paa norske Arbejdere og norske Forretninger, dersom de stiger paa med denne ulidelige og jeg synes usømmelige Trods, naar Arbejderne
80 beder om noget, som er saa billigt som dette. (Bravo, Haandklap.)

Det er ikke min Vis at skylde den enkelte. Vi er allesammen saadan stillet, at der er andre, som har Skyld i vor Skyld, og disse Mænd er det ogsaa. Har de hørt mange opmuntrende Ord til at give efter f. Eks. i den Presse, de læser? I den
85 Ring, de lever i? Jeg er bange for, de har ikke hørt det. For hvem er det, vi her har med at gjøre? Det er ikke med disse enkelte Mænd, men det er med Ringen, den Ring, som behersker Kristiania, den Ring, som er Kapitalens, som har sine Forgreninger lige op i Regjeringen, den Ring, som er den stærkeste her i Landet - det er den, vi har med at gjøre her. Og i den Ring, indenfor dens sluttede Borg,
90 der sidder disse Mænd. Og det er derfra at Magten skriver sig, derfra deres Forbindelse med Pressen. Vi iler til og søger ligesom at grave et Hul etsteds, men da skynder de sig med af sin gode Samvittighed - thi den Ringen udmærker sig ved at ha en saadan mageløs Overflod af god Samvittighed (Bifald og Munterhed) - at bære til den ene Sandsæk efter den anden, som de tar og putter
95 Hullet igjen med. Men nu skal vi holde paa at grave og grave saalænge, indtil kanske en anden opdager, at den fortræffelige Samvittighed ikke er saa fortræffelig endda. Det gjælder bare at holde ud, indtil de vaagner i sin Samvittighed.

100 Det, som gjør det saa vanskeligt for os at faa det istand, det er Maaden, de ser Sagen paa. Her sidder en, som tilhører Kvindesagsforeningen, og som har været med at banke paa Dørene for at faa Bidrag. Saa var der en, som svarede - hun stillede sig paa Tærskelen udad fra sit Hus -: «Nej, jeg er ikke med paa at støtte Oprør mod Autoriteten!» De har faaet det til, at dette er Autoriteten, ser De!
105 (Latter.) Og jeg har ikke hørt, at der er præket i en eneste Kirke mod dette Argument i denne Tid. Derfor vil jeg tage dette Argument op; for jeg er aldeles sikker paa, at her staar vi foran en Hovedsag. Autoriteten - de Foresatte nemlig.

110 Der er et Bud, vi alle har lært i vor Barndom, og det heder: «Du skal hædre din Far og Mor, at det kan gaa dig vel, og du skal længe leve i Landet». Hvad er det nu, disse gjør? Jo, de sætter ind istedenfor Far og Mor saadan en Grosserer, som holder endel Fabrikpiger - det er det, de gjør. De har ikke den allerringeste Hjemmel til det, det er noget, de har fundet paa. Man tænkte sig nu til at sætte
115 ind istedetfor Følelsen for Far og Mor en hvilkensomhelst anden Følelse! Er der nogen anden Følelse i Verden, som kan komme op mod den, som vi har for Far og Mor? Jeg spør nu - ikke dere, som er yngre Folk, jeg kjender deres Svar, men jeg spør dere, som er blet lidt ældre, og som kanske er saa lykkelige at ha Far og Mor ilive, og som er stærke, mens kanske de er blet svage, kanske syge - kanske er
120 de ogsaa fejltagende paa mange Maader, endda spør jeg dere: har det nogensinde rundet dere i Sinde, at I skulde kunne bruge jeres Styrke mod dem?! Vilde I ikke gjerne bære over med, hvad det var, af dem? Om der ogsaa er noget, som saarer jer i Forhold til Far og Mor, - naar I er blet voxne og stærke, saa er det akkurat, som var det bare lidt Støv paa Yderfrakken; vi har en Følelse for dem som for
125 ingen anden i Verden. Og saa gaar disse Mennesker hen, som forknyder Religion for os, og sætter ind hvilkensomhelst anden Følelse, en Tjeners for en Husbond, en Akkordarbejders for sine Foresatte, istedetfor Følelsen for Far og Mor! Paa den Maade er det, vi faar Autoriteten istand og faar dette til at være Brud mod Autoriteten, at være Oprør mod de Foresatte! (Bifald.)

130

Denne Forkyndelse maa de komme bort fra; thi den er i Grunden falsk.

Der er noget mere. Der staar i Paulus' Brev til de Romere: Du skal ære Øvrigheden. Der staar forresten paa samme Sted: for at du skal være tilfreds i
135 din Samvittighed. Med andre Ord: Samvittigheden er gjort til Dommer i den Sag. Dersom det, Øvrigheden har befalet, er noget slet, eller dersom der er en daarlig Øvrighed, kan du naturligvis ikke ved Lydighed være tilfreds i din Samvittighed - det staar saa grejt og saa tydeligt, at det kan man ikke komme fra. Hvad gjør de saa? Jo, de henviser til et andet Brev, skrevet af en anden Mand og
140 højst sandsynlig paa en helt anden Tid - det er til et Brev af Peter til en anden Menighed - det henviser man til. Altsaa dette Brev fra Peter skal fortolke Meningen af Paulus' Brev! Tænk dere nu: de, som fik dette Paulus' Brev, fik ikke Lov til at læse det, som det stod, men skulde vente med at læse det, til de fik Peters Brev! (Latter.) Tænk, om jeg nu skrev et Brev til denne Forsamling, men
145 saa sagde: I skal vente et lidet Gran med at forstaa det, indtil I faar se, hvad Ali Pascha i Konstantinopel skriver til Ægypten! (Stor Munterhed.) Man vilde

naturligvis mene, jeg var gal. Men den Galskab det er god theologisk Fortolkning.

150

Hvad er det nu, som staar, naar vi kommer til Peters Brev? Jo, det staar ganske rigtig, at en Slave skal være sin Herre lydig, selv om han er ubillig. Altsaa dette, at en Slave, som er en Ejendomsting, skal være sin Herre lydig, selv om han er ubillig, det flytter de over paa Borgeres Forhold til Øvrigheden i Paulus' Brev,
155 det flytter de saa videre udover til et frit Menneskes fri Akkordarbejde i en Fabrik!

Jeg siger: med den Sort Forkyndelse kommer de hen til hende, som stiller sig paa Tærskelen til sit Hus og beder disse ryggesløse vige tilbage, for hun vil ikke være
160 med at støtte Oprør mod Autoriteten. Paa den Maade faar de al den Dyd istand, som nu ogsaa i Morgenbladet udstiller sig som det, der staar paa Autoritetens Side mod et Oprør! (Stormende Bifald.)

Man kan her i Landet ikke møde saadanne Forhold, uden at man møder
165 Theologien, Religionsforkyndelsen; thi det er der, de har hentet sin Moral. Ogsaa af den Grund synes jeg, det er bra, at denne Strejk kom. Vi maa giennem denne nu engang faa et Blik for, at her er andre Forhold end en Slaves til sin Ejer, at dette er fri Menneskers Protest, naar de synes, at de ikke faar sin Ret. (Bifald.)

170

Jeg talte sidst om Biskopen, som jeg havde talt med. Førrend jeg nu gaar videre - jeg agter nemlig nu at tale et Ord om Præsterne i Almindelighed - vi kommer ikke forbi dem (Munterhed) - vil jeg fortælle, at jeg glemte noget sidst, og da det synes mig at være til Biskopens Fordel, bør jeg oplyse det. Der var en Replik,
175 som ude i Samtalen faldt fra ham - jeg husker ikke, hvad den var Svar paa fra min Side, men hans Replik husker jeg, jeg fortalte den ogsaa strax til flere; han sagde, Oldingen: «Det lille Mod, jeg har igjen, har jeg Brug nok for i mit Embede. Jeg tør ikke ro mig længere ud.» - Det sagde han, og det glemte jeg at fortælle. Jeg mener, at det er til hans Undskyldning som Olding; men jeg mener
180 rigtignok ogsaa, at det er en Anklage. Thi saadanne Oldinger skulde ikke sidde paa saadanne Pladse; for der kommer en vakker Dag, da det kniper, og da kan de ikke gjøre Fyldest for sig - det mener jeg ogsaa skal siges (Bifald.)

Jeg vil nu ta frem en anden Mand - ikke for hans Skyld, men for hans Stillings
185 Skyld. Det er den mest agtede Mand af Præsteskabet her i Kristiania - en Mand,

jeg selv holder meget af; det er gamle Sven Brun. Nylig døde Sparre. Sparre var Fritænkere. Sparre var en af de ædleste Mænd, som jeg har mødt i vort offentlige Liv; han søgte Sandheden paa sin Vej saa godt, han forstod det, og han handlede
190 retskaffent, efter hvad han syntes var ret. Saa staar Sven Brun ved hans Lig, og saa læser han op - jeg ved ikke, om det er befalet i det nye Ritual; men det er her for Sagen ganske ligegyldigt; for det er ikke Manden, det er Stillingen, jeg gaar paa, - saa læser han op: «Hvo som tror, skal blive salig, hvo som ikke tror, skal fordømmes.» Altsaa - denne Mand, som vi elskede, blev sendt til Helvede; der
195 er ikke Raad for andet - han blev det. -

Se, der mødte Kirken op; der havde den at tale; det Ord maatte den sige. Men her møder den ikke op. Den kommer ikke til Arbejderhytterne her; den kommer ikke til Svovlstikfabrikerne, gaar ikke i Husene til Direktørerne og taler
200 til deres Samvittighed. Den taler ikke fra Prækestolene i disse Dage for at ordne Menighedens moralske Begreber ligeoverfor det, som sker. Den søger Jesus paa sin Vej: «Du skal fordømmes!» - der søger den ham! Men den søger ham ikke paa disse Veje, som vi har indbudt den til at søge ham paa. (Stormende Bifald.)

205 En af Samtidens største Digtere har skrevet en Fortælling om en Mand, som endelig vilde se Jesus. Jeg ved ikke, om han trodde, Jesus var Gud; han trodde ialfald - som alle tror -, at Jesus var en Aabenbaring af Menneskekjærligheden, og han vilde se denne dens højeste Aabenbaring.

210 Og saa sagde man til ham: «Sæt dig der ved Alfavejen, saa skal du faa se ham.» Han satte sig da ned der, og saa kom der gaaende syge Børn og Krøblinger, Fattigfolk og forladte Enker - saa megen Sorg og Elendighed dragende forbi. «Men», sagde han, «jeg har ikke seet Jesus.» Saa svarte de ham det, at det var Jesus, det der; hver af disse var Jesus.

215 Jeg har en Ven i Amerika. Han er den skønneste Kristen, som jeg har seet i dette Land: - det er Kristofer Janson. Jeg kjender ikke ædlere Menneske end han; det er ogsaa ham, jeg har taget til Model for Præsten Sang i Over Ævne - i det moralske, ædle. Bare se denne Mands Øjne -, hans Øjne er som hans Hjerte og
220 hans Hjerte som hans Ord, - saa forstaar man, hvem han er. Han udgir et lidet Skrift; det koster en Dollar om Aaret; jeg skulde bede jer holde det; det er Menneskekjærlighedens Evangelium. Nu er der en orthodox (kongressionel) Præst derover, som heder Silcox; han har skrevet et Stykke, som Janson oversætter. Deriblandt er noget, I skulde læse: Hellen Campbell Prisoners of

Poverty - Fattigdommens Fanger. Se der, hvordan Arbejdskvinderne i Amerika
bedrages og bestjæles af de rige Kapitalister, som de arbejder for; gaa ind i
Detaljerne og se, hvor meget en Kvinde tager imod for at gjøre Skjorter og andre
Klædningsstykker, som de rige bruger. Læs saa Thomas Hood's «Sang om
230 Skjorten», og se, hvor den er sørgelig:

Arbejd, arbejd, arbejd,

til Sveden begynder at rinde,
235 arbejd, arbejd, arbejd,

til Øjnene bliver som blinde.

240 Sømme, Baand og Linninger,

Linninger, Baand og Sømme;

over Knapperne sovner jeg ind
245 og syr dem saa paa i Drømme.

O Mand med Søster kjær,

250 o Mand med Moder og Viv,

det er ikke Lærred, du slider,

det er Medmenneskers Liv!
255 Sy, sy, sy;

i Fattigdom, Hunger og Graad

260 syr jeg paa én Gang med Dobbelttraad

et Ligsvøb saavel som en Skjorte.

265 Arbejd, arbejd, arbejd,

som Fangen gør for at rømme;

arbejd, arbejd, arbejd
270 i tærende Liv, i tærende Drømme!

Baand, Linninger og Sømme,

275 Sømme, Linninger og Baand,

til Hodet vil brænde, til Hjertet vil isne

saavel som den matte Haand.

280 Den Mand, som har oversat det der, det er Kristofer Janson. Han blev jaget ud
her fra sit Hus og sit Arbejde og drevet fra sit Land. Ved I hvorfor? Fordi han
ikke var Kristen; han havde ikke «den rette Trua». Og saa sidder der igjen oppe
i Gausdal - for det var der, dette hændte - der sidder igjen med «den rette Trua»
285 saadanne Tørpejser som Christopher Bruun og Frits Hansen - sidder paa
Stejnen deroppe (Munterhed). Og saa mener jeg det, at det er det, vi nu skal ta et
Tag om med alle slige: om Norge skal bli Stejn, eller om der skal gro noget paa
den Stejnen; om vi skal ha den Varme, den Menneskekjærlighed, som vi mener
er Kristendom, og som vi mener - selv om vi ikke er kristne - er det, som kan
290 bygge et Folk.

Jeg saa nylig en forhenværende Kirkeminister her i Landet, Statsraad Hertzberg,
holde et Foredrag om Socialisterne. Han sagde der blandt andet: «Det er en
Skam af de socialistiske Førere, at de angriber Kristendommen» (jeg vil
295 forresten ogsaa sige, at jeg tror ikke det er rigtigt; man maa ikke misforstaa mig
forsaavidt). Men han lagde til: «Kristendommen er den eneste Kraft, som kan
gjøre Arbejderne tilfredse med sin undertrykte Stilling» - det sagde han. Jeg vil
ikke her indlade mig paa det, det kunde føre for langt bort. Jeg spør bare: Skal
Arbejderne bli tilfredse med sin undertrykte Stilling, skal Kristendommen
300 hjælpe dem til det, - hvad tror I saa blir Følgen - jeg mener for Kristendommen?
At den blir hadet og foragtet af alle de smaa i Samfundet - det blir Følgen!

Jeg har læst en Gang - og det, siger Zola, han har studeret efter Livet - om en
305 Præst, som forsøgte at komme ind i et Hus, som var fuldt af Arbejdere fra
Loftet og ned til Kjælderne. Da de hørte, at det var en Præst, saa blev de saa
aldeles rasende allesammen, at de vilde jage ham ud, - ja, de vilde prygle ham! Og
en Del sagde: han er kommen for at forføre vore Hustruer! (Det var i et katholsk
Land, hvor sligt er meget hyppigt.) Saa langt har man altsaa drevet det, at der er
310 blet et rent Oprør mod det i de store Byer ... I skal vogte jer, I kristne, for at
begynde paa den Maade!

Nu skal jeg forresten ikke gjøre Kristiania Uret. Jeg skal ikke sige det, at der ikke
er dem inden Ringen, som ogsaa kan begejstres. Vi har i disse Dage seet stor
315 Begeistring; jeg har neppe seet en lignende. Grossererfruer begejstrede - det skal
meget til! Men det har jeg seet. (Munterhed og Bifald.) Jeg har seet dem
gjennem Taagen her - den velsignede Taagen i disse Dage - jeg har seet dem fare
fra Hus til Hus, og jeg synes jeg har hørt dem ringe paa med en Ilfærdighed som
aldrig ellers; for de har været begejstrede! Det er ikke for Strejken - det maa I ikke
320 tro; det er det sandelig ikke. Det er ikke en Gang for Dukker til Jul for de fattige.
Det er for noget meget forfærdeligere end som saa. Det er for en saadan Ting, at
400 Studenter, da de hørte Tale om det, saa forvandlede de sig til 400
Trommere og trommede, saa de revnede! (Latter) ... Det er for en
Millionkrydser, de er begejstrede; det er Sandheden.

325 Nu - jeg tror ogsaa, jeg har lidt Nationalfølelse, og jeg tror ogsaa, jeg vil ha et
stærkt Forsvar. Jeg tror det ikke; jeg ved det nemlig, og jeg ved hvorfor jeg vil ha
det. Og jeg har ikke noget imod, at Grossererfruerne blir begejstrede for et
stærkt Forsvar - slet ikke! Men denne Begeistring her har sine Kjendemerker,
330 som gjør, at jeg blev temmelig tvilsom.

Der er nu allerede dette, at naar de ringer paa og kommer ind: «Jesu Navn, hvad
er det, som staar paa?» - «Jo, vi skal ha Krig!» - «Skal vi ha Krig?! (Latter.)
Nu?» - «Nej, ikke nu.» - «Ja, naar da?» - «Ja, det ved vi ikke.» - «Mod hvem
335 da?» - «Ja, det vi heller ikke. Men vi er rasende begejstret for Krig.» (Stor
Munterhed.)

Men om det nu var sagt, at de var saa rasende begejstret for en Ven - istedetfor
Krigen... om jeg sagde: «Jeg er saa rasende begejstret for en Ven», - og man da
340 spurgte: «hvilken Ven?» - «Ja, det ved jeg ikke», (Munterhed) - saa ler
allesammen naturligtvis.

Der er noget mærkeligt ved dette her, som gjør mig ræd. Men ligevel - jeg skulde
345 gaa med, hvis jeg saa disse Folk først være begejstret for dette her. Hvad er det, vi
her er begejstret for, vi andre? Er det ikke ogsaa for en Armé? - den store
Fredsarne af begge Kjøen, som daglig varmer vore Hjem, som gjør, at vi har
Hygge i vore Hjem, at vi kan være trygge for vore Barn, at vi har fri - for
Exempel til nu at sidde her -, som gjør, at vi har sunde Hjem, at vi er lykkelige.
350 Det er en stor Armé af begge Kjøen, uden Uniform, som sørger for det hver evige
Dag, og dersom det var for denne Armé, de kom nu, naar det er paakrævet, og
ringte paa og bad: «Aa, hjælp! Lad dem ogsaa faa lidt mere Fritid, lidt større
Løn, lidt sundere Luft! Lad os flytte paa os, gi lidt mere Plads, dele lidt med
dem! - dersom de gjorde det først og fremst, saa skulde jeg sige: «Kom med
355 Millionkrydseren! Jeg skal minsæl ta den paa Kjøbet.» (Stort Bifald.) Forresten
vil jeg ikke dermed ha slaaet fast Millionkrydseren; for den tror jeg nu ikke er
ganske rigtig, da. Men der kan jo være mange andre Maader at forsvare sig paa.

Det er en underlig Foreteelse, denne abstrakte Begejstring for Kamp mod en
360 abstrakt Fiende; det er saadan noget underlig koldt. Og her kommer jeg ind paa
noget om Kristiania. Man siger om Kristiania - og jeg kan vel være kommet i
Skade for at sige det selv ogsaa, at det er egentlig en ganske kold By. Vil I nu se
lidt paa, hvordan den har tat imod den nye Literatur? Med stor Kulde og
Afvisning. Hvordan har den tat imod den nyere Kunst - Literaturen skal jeg af
365 mange Grunde ikke rose; men den nyere Kunst er nu europarost, saa den tør jeg
rose. Hvordan har de tat imod den? Med Kulde og Afvisning; man vil ikke paa
nogen Maade kjendes ved den. - Saa har vi havt et Arbejde her i min Tid - et
strengt Arbejde for at skaffe lidt mere Frihed og Lighed i politiske Vilkaar her i
Landet. Kristiania - koldt afvisende! - Saa har vi nu faat det ene sociale Arbejde
370 paa det andre. Her sidder Medlemmer af Kvindesagsforeningen; jeg tror nok, de
siger, at i det hele og store har Kristiania stillet sig koldt afvisende. Det er noget
saadant ved denne By.

Mener nu jeg da, at det er en By uden Hjertelag? Aldeles ikke! Jeg mener bare, at
375 det Hjertelag, som er der, er ikke løst. Hvad er Grunden til det? Der er mange
Grunde; men der er en, som jeg her skal nævne: Folket her - det er svært ungt
Folk; de er dannede idag, og de var det ikke igaar. Deres Dannelse er ikke
gammel, og det maa den til en vis Grad være for at være virkelig Dannelse; thi
Dannelse vil sige Aandsmodenhed; det vil akkurat sige, at jeg har faat noget at
380 leve for, som tar mit Hjerte og min Aand gennem Forstaaelsen. Saaledes er det.

Men disse har sit Hjertelag i Barnekammeret; kanske de kommer saa langt som til Zulumissionen og engang imellem kryber ud for at hilse paa Kongen; for de holder svært af den Sort. Der er kanske Hjerter ogsaa; men Hjertet er ikke
385 opøvet; de har ikke faaet mange Interesser; det er det, som skal ske. Vi skal faa mere omfavnet, ha mere at leve for, og jo mere vi faar at leve for, des mere udvides Hjerterne. Uden det blir vi med alt vort Hjertelag - ved I hvad? Vi blir Egoister. Det at elske bare én Ting, det kan være meget godt, og der kan komme meget stort af det; men der kommer i Regelen Egoisme af det. Vi maa elske mere
390 end én Ting; vi maa elske flere; vi maa fremfor alt søge at sambinde os. Det er det, som endnu mangler i denne By, og det er derfor, jeg velsigner saadanne Ting som denne Strejk; for den kommer uvilkaarlig til at udvide vort Blik.

Jeg kan huske første Gang, jeg læste en Roman af Zola. Jeg er ingen synderlig
395 Ynder af Zola; men jeg er ham evig taknemmelig for det Indtryk, han da gav mig. For han sa mig: «Sid ikke der paa dit varme Kammer og bare tænk ud Drømme, som skal behage Folk! Nej! mød op der, hvor Trangen er; gaa ned og studer de Ting og bring Nøden og Elendigheden ind til dem, som har det varmt og godt i sine Stuer!» Det følte jeg som en varm Appel, som er blet
400 grundlæggende i mit Liv. Og det er paa den Maade, Strejken og alt saadant banker paa hos disse her. Nu banker det paa ganske forsigtig - med en Fyrstikpige finger; men næste Gang blir det med en Mands Knytnæve, og næste Gang igjen med en Slægge. Vi blir ikke kvit dette. De skal flytte paa sig og dele med sig; det er Sagen. Det er det, som Tiden nu er inde for.

405 Hvordan er det gaaet i andre Lande, hvor der er gjort Strejk? Ligesom her, saa Kristiania ikke er værre, end de andre har været. De første Strejker mislykkedes i England; ligesaa i Frankrige. Hvorfor? Fordi Hjertelaget var i Barnekammeret og saa engang imellem kom ud derfra til deres Zulumission og
410 saadant Smaatteri. Men der bankede og ringte de paa saa længe, indtil der blev sagt: «der er vist noget i dette her.» Og naar der nu strejkes, saa møder Hjertelaget op. Nu i England og i Frankrige er der næsten ikke en Strejk, som mislykkes. Did er det kommet, og did skal ogsaa vi komme. (Stærkt Bifald.)

415 Noget stort mere har jeg ikke at sige. Det har været bare spredte Bemærkninger; det falder af sig selv, naar man taler anden Gang i en Sag, som der har været skrevet saa meget om.

Men der er noget som slog mig saa igaar. Jeg læste en Tale af en af Verdens

største Talere. Han er for Tiden i Paris. Der var mange, som der vilde hilse paa ham, og saa samlede Professorer og Studenter sig i Sorbonne og gav ham en Fest. Der talte da tre af de største Talere, som nu staar i Verden, og han sidst. Han ragede op over dem, saa at man for at faa Maal med de andre maatte løfte Taget af. Det var Emilio Castelar. Og saa sagde han -: «Troen paa Idealerne er den højeste Kraft i et Folk.» Han føied til: «Da Kristoffer Kolumbus opdagede Amerika, saa gjorde han det, fordi han troede paa Fremtidens Land.» Og saa sagde han med den Overdrivelsens Kraft, som Sydlændingerne har - Billedsproget: «Han troede saadan, at om der ikke havde ligget et Amerika, saa maatte Gud ha ladet skyde op et for at møde hans Tro».

Nu - vi skal, vi Nordboer, indskrænke os til, hvad der er sandt for os. Vi skal sige, at det er i vor Tro, vi har Fremtiden. Vi skal tro paa det gode i Folket; vi skal tro paa, at Hjertelaget jo mødes, naar det blir kaldt paa; vi skal tro, at det sande sejrer; vi skal tro paa den fredelige Reformation; vi skal tro, at Retten er stærkere end Uretten; vi skal tro, at selv de, som kanske trodser idag, imorgen er med. Det skal vi!

Tak skal I ha! (Langvarigt Bifald.)

Kilde
Chr. Collin og H. Eitrem (red): Bjørnstjerne Bjørnson. Artikler og taler, bd. 2. Kristiania 1912, s. 146-158.

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/kjaerlighedens-tvang>